

Л. М. Ільч

Людський капітал інноваційної діяльності: проблеми підготовки, залучення й утримання талантів

Вивчені проблеми розвитку людського капіталу для потреб інноваційної діяльності в Україні. Досліджено позиції України у світових рейтингах за людським капіталом та інноваціями. Доведено, що країна має достатній науково-технічний потенціал для забезпечення сталого міжнародного співробітництва в інноваційній сфері. Виявлено, що створенню сприятливого середовища для розвитку людського капіталу інноваційної діяльності перешкоджають нерозвиненість внутрішнього ринку інновацій, недостатні обсяги фінансування науки, низький рівень соціального захисту й безпеки, відсутність сприятливого середовища для залучення талантів, недосконалість правової бази у сфері захисту інтелектуальної власності. Запропоновано основні заходи щодо забезпечення стійкого розвитку людського капіталу інноваційної діяльності в Україні.

Ключові слова: людський капітал, інновації, інноваційна діяльність, наукові кадри, «відтік талантів», конкурентоспроможність.

Україна в системі світових рейтингів за показниками конкурентоспроможності, інновацій і людського капіталу відстає від розвинених країн світу за багатьма параметрами, що гальмує економічний розвиток, поширення інновацій і забезпечення високих стандартів якості життя українців. У Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. наголошується, що «інновативність економіки залежить від творців інновацій, їх кваліфікації, інноваційної культури та мотивації» [1], тобто від інновативного людського капіталу – тієї частини людського ресурсу, що зорієнтована та високомотивована на досягнення конкретних цілей у виробництві та поширенні інновацій.

Сьогодні в Україні назріла необхідність визначення відповідності національного людського капіталу вимогам інноваційно-інвестиційної моделі економіки, виявлення проблем, що гальмують підготовку, залучення й утримання талантів.

Вивченню різноманітних аспектів розвитку людського капіталу присвячено чимало праць як зарубіжних, так і вітчизняних учених-економістів. Фундаментальні праці Г. Беккера, М. Блауга, Й. Бен-Поретта, Е. Денісона, Дж. Кендріка, Л. Туроу, Т. Шульца сприяли розширенню знань про людський капітал і виокремленню цієї теорії у самостійний напрям економічної науки. На стику ХХ-ХХІ ст. теорія людського капіталу почала розвиватися на теренах пострадянських країн, зокрема у працях В. Антонюк, Л. Безтелесної, М. Вишегородцевої, Ф. Волкова, О. Грішної, А. Добриніна, С. Дятлова, Р. Капелюшнікова, С. Клімкова, К. Коліна, Ю. Корчагіна, М. Критського, Р. Нуреева, Е. Лібанової, В. Марцинкевича, О. Новікової, С. Пирожкова, М. Солодова, С. Струмиліна, Н. Ушенко, Г. Хмельової, А. Чухна та ін. Водночас попри значний поступ сучасної економічної науки в збагаченні теорії людського капіталу, актуальними залишаються проблеми його відповідності потребам інноваційного розвитку та розробки системи заходів щодо покращання умов його відтворення, збереження і накопичення.

Метою статті є дослідження проблем накопичення капіталу для потреб інноваційної діяльності в Україні та розробка пропозицій щодо його розвитку.

Людський капітал у світовій економічній практиці розглядається як найцінніший виробничий ресурс, що (порівняно з іноді занадто зношеним основним капіталом) невпинно оновлюється, вдосконалюється, є могутнім рушієм інноваційного та соціально-економічного розвитку. Від якості людського капіталу залежать не лише темпи поширення нових знань у суспільстві, а й темпи розробок і впровадження нової техніки та технологій, виробництво кінцевих продуктів споживання тощо. У системі міжнародних координат за рівнем людського капіталу в 2013 р. Україна перебувала на 63-му місці серед 122-х країн світу [2, с. 13]. Її рейтинги за частковими індексами варіюють від 45-ї позиції у світі за доступністю та якістю освіти до 96-ї за показниками сприятливого середовища. Слід зазначити, що ситуація зі створенням сприятливого середовища для розвитку людського капіталу в Україні є критичною; це пояснюється насамперед дуже низькими показниками соціального захисту та безпеки, соціальної мобільності населення, несприятливістю середовища для розвитку талантів, недостатньою розвиненістю правового поля у сфері захисту інтелектуальної власності.

Україна має потужний науковий потенціал, всесвітньовідомі наукові школи та визнані позиції в напрямках точних наук, інформатики, теоретичної фізики, хімії, оптики та оптоелектроніки, радіофізики міліметрового та субміліметрового діапазонів, матеріалознавства, аерокосмічних технологій, технологій зварювання, отримання захисних і зміцнювальних покриттів, біотехнологій, імунобіотехнологій, молекулярної діагностики, розробці новітніх лікарських засобів, кріобіології та кріомедицини, нейрофізіології. Дослідження і розробки вітчизняних науковців мають попит в інших країнах, про що свідчать щорічні іноземні капіталовкладення у НДДКР, що становлять п'яту частину від їх загального обсягу. Таким чином, українська наука має достатній ресурс для забезпечення міжнародного науково-технічного й інноваційного співробітництва, а отже і інтеграції на рівних у світовий науково-технологічний простір.

Підготовка наукових кадрів здійснюється вищими навчальними закладами третього і четвертого рівнів акредитації та науково-дослідними установами. За останні дванадцять років в Україні спостерігалось розширення мережі підготовки наукових кадрів, зокрема кількість аспірантур зросла на чверть, а докторантур – на третину. Найпопулярнішими напрямками підготовки наукових кадрів залишаються технічні, економічні, педагогічні та юридичні науки, що має позитивно позначатися на перспективному розвитку науково-технічних розробок, їх обґрунтуванні для економіки, захисту інтелектуальної власності та вихованні майбутніх поколінь. Водночас у розрізі наук інноваційного спрямування ми можемо відчувати нестачу фахівців уже у найближчій перспективі, оскільки маємо низькі обсяги підготовки наукових кадрів у галузі біології, медицини, хімії, фармацевтики. Занепокоєння викликає зниження частки докторантів за напрямками сільськогосподарських наук, оскільки агрогалузь є стратегічно важливою для розвитку економіки України й забезпечує нам провідні позиції гарантів продовольчої безпеки у світі. Майбутнє цієї галузі визначатиметься конкурентоспроможністю

її людського капіталу та його здатністю до розробки і впровадження інновацій в економічну практику.

Упродовж багатьох років Україна характеризувалася високими показниками у сфері підготовки наукових кадрів. За кількістю наукових фахівців вищої кваліфікації на одну особу ми не поступаємось розвиненим країнам ЄС (0,55% економічно активного населення, у тому числі дослідників – 0,29%). Маючи потужну академічну школу, наша держава перебуває на першому місці за кількістю розробників серед країн Східної та Центральної Європи, є однією з найсильніших у галузі технічних наук і нарощує потужний кадровий потенціал у галузі ІТ-технологій. Однак через нерозвинутість внутрішнього ринку, нестачу фінансування науки, слабку спроможність приватного та державного сектора до впровадження нових технологій Україна є донором фахівців високого профілю для таких країн, як Росія, Ізраїль, Польща, Німеччина, США, Канада, Індія тощо.

Частковим підтвердженням витоку наукових кадрів за кордон слугує і спадна динаміка чисельності виконавців наукових досліджень і розробок. Частка таких виконавців у загальній кількості зайнятого населення за останні роки скоротилась і в 2013 р. становила 0,49%, у складі яких частка дослідників – 0,32%. Україна катастрофічно відстає за цим показником від розвинених країн світу. Наприклад, аналогічні показники у Фінляндії становлять 3,27% і 2,33% відповідно, Данії – 3,16% і 2,1%, Ісландії – 2,96% і 2,02% та Швеції – 2,71% і 1,73%. Частка виконавців наукових досліджень і розробок у загальній кількості зайнятого населення в Україні є меншою за найнижчі показники у ЄС, зокрема для таких країн, як Туреччина (0,68% і 0,57%) і Кіпр (0,70% і 0,49%) [3, с. 29].

В економічній літературі це явище отримало назву «відтік мізків», або так званій «витік талантів» і пов'язане не тільки з еміграцією дослідників, а й найяскравіших підприємців, які можуть зробити внесок не лише в економіку країни, а й бути активними учасниками її інноваційної складової. Молоді спеціалісти, учені, кваліфіковані працівники, топ-менеджери, як правило працездатного віку, виїжджають через різні економічні, соціальні, політичні а інколи й релігійні причини. Таким чином, відбувається не просто вимивання працездатної робочої сили, а втрата освітньо-професійної, креативної, інноваційної, організаційної та управлінської складових трудового потенціалу нації. Разом з від'їздом талантів країна втрачає частину людського потенціалу, а отже можливості розробляти та створювати конкурентоздатні інноваційні продукти та технології, розвивати новітні перспективні напрями виробництва, впроваджувати ноу-хау в управлінні людськими ресурсами тощо. Такий відтік мізків цілковито можна назвати «відтоком інноваційного людського капіталу», оскільки значна частина відкриттів, винаходів і раціоналізаторських ідей знайде своє втілення поза межами України.

Міжнародні експерти наголошують, що в Україні доволі напружена ситуація з привабливістю залучення, розвитку та утримання талановитих людей. За показниками запобігання відтоку високоосвічених кадрів і молодих кваліфікованих спеціалістів у світових рейтингах ми перебуваємо на рівні найвідсталіших країн світу – Ємена та Бурунді [4, с. 355]. В Україні за даними Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України 68,8% молоді планують поїхати на роботу за кордон терміном від року до трьох, що, правда, виїхати на постійне місце

проживання планують лише 5,6% опитаних [5]. Дещо більші обсяги охочих назавжди виїхати з України демонструють результати опитування, проведеного Інститутом Горшеніна. За результатами опитування молоді України, Росії, Казахстану та Польщі 30% молодих українців хотіли б покинути Україну [6, с. 33]. Переважна більшість опитаної молоді (84,6%) вважають, що в Україні складно досягти успіху, а кожен другий схиляється до думки, що за кордоном можна швидше та легше досягти успіху. Ще одним підтвердженням несприятливого середовища для утримання талантів в Україні є результати опитування, за яким третина фахівців у галузі ІТ-технологій висловлює бажання переїхати на постійне місце проживання за кордон, а 45% планують довготривалий переїзд для отримання роботи за фахом [7]. З одного боку, мобільність талантів є звичним явищем сьогодення. Висококваліфіковані фахівці з легкістю перетинають океани, беруть участь у міжнародних інноваційних проектах, обмінюються досвідом, а повертаючись додому, збагачують національні економіки новими знаннями та креативними раціоналізаторськими проектами. З іншого боку, слід звернути увагу на те, що для України це односторонній рух на виїзд із країни, на вимивання її інноваційного капіталу.

Серед найпоширеніших причин відтоку молодих спеціалістів і наукових кадрів з України слід назвати: нестабільність економічного розвитку, відсутність достатніх умов для патентування, реєстрації та комерціалізації відкриттів, винаходів, ноу-хау й технологічних розробок, низькі темпи впровадження інновацій, зниження престижу науки в суспільстві, незатребуваність висококваліфікованих фахівців, слабкий захист прав інтелектуальної власності, скорочення витрат на наукові розробки, знецінення наукової праці та підвищення її економічної вразливості. Проблема відтоку висококваліфікованих кадрів поглиблюватиметься, якщо в найближчі роки не буде створено стабільний внутрішній ринок і розроблено систему заходів щодо стимулювання розвитку науки і захисту прав інтелектуальної власності.

За параметрами створення спеціальних умов для сприяння інноваційній результативності в рейтингу за глобальним індексом інновацій Україна посідає 31 місце серед 142 країн світу. Так, за виробництвом нових знань і технологій у світі нашої державі належить 45-те місце, за кількістю НДДКР – 12-те, за часткою роялті та ліцензованих послуг у загальному обсязі імпортованих послуг – 26-те, за кількістю створення нових знань – 17-те [8, с. 22].

Перевищення темпів зростання глобальних витрат над темпами зростання глобального ВВП спонукає розвинені країни світу як ключовий пріоритет ставити завдання прискорення інтенсифікації розвитку знань і технологій, вирішення якого неможливе без нарощування інвестицій у НДДКР [9, с. 4]. У Євросоюзі планується збільшення частки витрат на НДДКР (далі – інтенсивність R&D) до 3% від ВВП. На сьогодні в країнах-членах ЄС цей показник не перевищує 2%, у США. – 2,9%, а в Японії та Південній Кореї ці показники сягнули 3,36% та 4% від ВВП відповідно. Вищу інтенсивність R&D, ніж задекларована у стратегії «Європа. – 2020», мають Фінляндія – 3,55%, Швеція – 3,41%, Данія – 2,99%, Німеччина – 2,92%, Австрія – 2,84%, Словенія – 2,80%, Франція – 2,26%, Бельгія – 2,24%, Естонія – 2,18% та Нідерланди – 2,16% [10, с. 30].

Україна суттєво відстає від світових стандартів за показниками нарощення інвестицій у R&D, що в перспективі стане перепоною на шляху до технологічного оновлення економіки та поширення інновацій. У 2013 р. інтенсивність R&D України становила 0,77%, у т. ч. за рахунок коштів державного бюджету – 0,33% [3, с. 81], що на рівні Хорватії і вище відповідних показників Словаччини, Мальти, Латвії, Болгарії, Кіпру та Румунії. За структурою фінансування витрат R&D в Україні їхня половина припадає на державний сектор, а третина – на підприємницький сектор. Подібна ситуація характерна для «молодої» Європи (зокрема Кіпру, Польщі, Румунії та Словаччини), де зберігається висока питома вага витрат R&D, профінансованих державним сектором (понад 49%). Водночас у більш розвинених країнах найбільші витрати R&D здійснюються за рахунок підприємницького сектора (53,9%), а на державний сектор економіки припадає трохи більше третини (34,6% загального обсягу витрат R&D). Варто зазначити, що такий розподіл витрат є типовим для більшості країн ЄС.

Із загального обсягу витрат R&D у 2013 р. майже чверть було спрямовано на виконання фундаментальних досліджень, що на 95,6% профінансовано за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів. Питома вага витрат на прикладні дослідження становила 17,2%, з них понад дві третини фінансувалося за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а решта (17,8%) – за рахунок коштів підприємців.

Розподіл витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт за галузями наук показує, що найбільшу питому вагу мають технічні науки (майже 54,9%), у той час як частка бюджетного фінансування у загальному обсязі витрат на цю галузь становить 24,3% [3, с. 93].

Понад половину загального обсягу витрат того ж року було спрямовано на дослідження і розробки щодо створення нових або вдосконалення наявних видів виробів, технологій і матеріалів, 20,1% яких – на замовлення промислових підприємств. На виконання науково-технічних розробок було витрачено 47,8% загального обсягу витрат, з них 40,9% профінансовано іноземними підприємствами, 21,3% – вітчизняними підприємцями, а 20,2% і 12,2% за рахунок власних і бюджетних коштів відповідно. Загалом у 2013 р. частка витрат на надання науково-технічних послуг становила 10,3% від загального обсягу витрат. Переважну більшість витрат було спрямовано на дослідження і розробки зі створення нових або вдосконалення наявних видів виробів, технологій і матеріалів, 20,1% яких – на замовлення промислових підприємств.

Ефективність функціонування сектору генерації знань визначається якістю його результатів. Кількість наукових і науково-технічних робіт, що виконувались науковими організаціями України впродовж 2000-2013 рр., зросла на 9,6 тис. одиниць і становила 47,9 тис. одиниць. Майже дві третини виконаних наукових і науково-технічних робіт отримали впровадження у виробництво або знайшли іншу форму широкого застосування. Із загальної кількості робіт 11,8% було спрямовано на створення нових видів виробів, з яких 36,8% становили нові види техніки; 10,5% – на створення нових технологій, з яких 44,8% були ресурсозберігаючими; 2,5% – на створення нових видів матеріалів; 1,6% – нових сортів рослин, порід тварин, а також 15,8% – на створення нових методів і теорій, майже половина яких були використані у подальшій роботі. У розрізі галузей 56,7% із загальної кількості робіт зі створення нових видів виробів виконувались у галузях

технічних наук, 31,4% – природничих; із загальної кількості робіт зі створення нових видів техніки – 60,5% і 23,8% відповідно; зі створення нових технологій – 42,7% і 40,3% [3, с. 126]. Загалом спрямованість наукових і науково-технічних робіт відповідає концепціям основних напрямів науково-технічних робіт країн Євросоюзу, однак обсяги та рівні виконання й упровадження в економічну практику в Україні значно відстають від аналогічних показників розвинених країн світу.

Інноваційна діяльність в Україні сьогодні перебуває у стані стагнації. Попри те, що наша держава має розвинену мережу наукових організацій та потужний науковий потенціал, вона все ще відстає від розвинених країн світу за показниками фінансового забезпечення інноваційної діяльності, розвитку інноваційного ринку та його інфраструктури, інтенсивністю впровадження інновацій в економічну практику. Серед основних перешкод у цьому напрямі можна назвати: недосконалість державної інноваційної політики; відсутність дієвої стратегії інноваційного розвитку; низький технічний рівень виробництва; нестача обсягів фінансування інноваційних видів діяльності; нерозвиненість систем кредитування й страхування інноваційної сфери; відсутність стимулювання до інноваційної активності; слабе матеріальне забезпечення інноваційної діяльності. Ще однією перешкодою на шляху до становлення інноваційної діяльності та утримання талантів в Україні є низька вартість висококваліфікованої робочої сили й відсутність взаємозв'язку між наукою та виробництвом. Нехтування цими проблемами далі поглиблюватиме витік інноваційного людського капіталу за межі країни й у перспективі обернеться значними економічними, соціальними та культурними збитками, що неодмінно сприятимуть поступовій втраті конкурентоспроможності країни.

Спрямування України на інноваційний розвиток передбачає забезпечення добробуту людей здебільшого за рахунок інноваційних ресурсів, зокрема нових унікальних знань, експорту новітніх технологій і продуктів інноваційної діяльності. Україна має створити такі умови для виробництва й поширення інноваційних знань, щоб інвестори, підприємці інноваційної сфери діяльності та висококваліфіковані працівники почувалися захищеними та вмотивованими до самореалізації у цій сфері. Для досягнення цього завдання необхідно:

а) створити сприятливі нормативно-правові умови для розвитку інноваційного ринку в Україні та удосконалення його інфраструктури;

б) удосконалити нормативно-правове та організаційне забезпечення щодо гарантування захисту інтелектуальної власності та сприяти розширенню міжнародного співробітництва в інноваційній діяльності задля обміну передовими технологіями, досвідом у розробках і впровадженні інновацій;

в) збільшити видатки на НДДКР у напрямі розширення фундаментальних і прикладних досліджень (зокрема у харчовій промисловості, щодо енергоефективності, відновлюваних джерел енергії і галузей ІКТ), результати яких сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності економіки;

г) сприяти активізації раціоналізаторської діяльності шляхом удосконалення її інституційного забезпечення та підвищення мотиваційних стимулів до її здійснення;

г) сприяти впровадженню практики надання індивідуальної фінансової допомоги суб'єктам підприємництва для реалізації ними інноваційної діяльності, включно з виділенням на конкурсних засадах субсидій для

розвитку інноваційних територіальних кластерів, бізнес-інкубаторів, центрів комерціалізації технологій тощо;

д) сприяти адаптації та впровадженню в економічну практику передового світового досвіду щодо організації інноваційної діяльності та її фінансової підтримки, у тому числі за рахунок залучення додаткового фінансування від світових фінансових організацій (наприклад, Європейського банку реконструкції та розвитку, Всесвітнього банку тощо) та міжнародних інвестиційних фондів, створених країнами світу.

Одним із головних пріоритетів держави у сфері розвитку інноваційного людського капіталу має стати розвиток людини як потенційного виробника науково-технічних і соціальних інновацій. В епіцентрі уваги постає молодь як та частина людського капіталу, яка озброєна новітніми знаннями, необтяжена стереотипами, готова сприймати і динамічно реагувати на виклики сучасності та відкрита до постійного творчого пошуку. Творчий, інноваційний стиль життя, талант людини мають бути провідними чинниками суспільного визнання, матеріального добробуту, кар'єрного та підприємницького успіху. Таким чином, задля збереження, накопичення і розвитку інноваційного людського капіталу України необхідно:

1) сприяти розвитку інноваційної культури за допомогою низки ініціатив, що спрямовані на відродження престижу науки в суспільстві, інформування населення про поширення інновацій, розвиток технологій, нові сфери знань і напрями підготовки кадрів для інноваційної діяльності;

2) розширити взаємодію університетського, академічного та галузевого секторів науки, що дозволить налагодити ефективну співпрацю між суб'єктами всіх рівнів і досягти вищої результативності у провадженні інноваційної діяльності;

3) сприяти розвитку програм НДДКР і заохоченню до участі в них як вітчизняних, так і іноземних партнерів, приватних інвесторів;

4) удосконалити міграційну політику щодо надання дозволу на роботу висококваліфікованим кадрам задля залучення до інноваційної діяльності іноземних експертів, всесвітньо відомих учених та обдарованої молоді;

5) удосконалити систему мотивації найманих працівників у сфері інноваційної діяльності шляхом розширення спектру матеріальних і нематеріальних стимулів, зокрема участі у розподілі прибутку, премій (за креативність, ініціативність, участь у розробці, впровадженні та освоєнні нової техніки чи технології, випуску нової продукції, застосуванні новітніх методів праці тощо), винагород за раціоналізаторські пропозиції, доплат за стаж, науковий ступінь, складність і напруженість, а також нематеріальних стимулів (просування кар'єрними сходами, присудження почесних титулів і звань, гнучкий робочий графік);

6) сприяти впровадженню в економічну практику сучасних форм найму висококваліфікованої робочої сили за кордоном;

7) сприяти розвитку програм навчальної міграції й академічної мобільності населення шляхом максимального спрощення процедур участі вітчизняної талановитої молоді у міжнародних програмах стажування за кордоном та запровадження преференцій для їхнього працевлаштування в Україні;

8) розширити доступ до міжнародних наукових публікацій, популяризувати необхідність вивчення іноземних мов і сприяти публікаціям наукових статей вітчизняних учених у міжнародних фахових виданнях;

9) сприяти створенню приватного бізнесу та некомерційних освітніх закладів, що надають послуги у сфері підготовки до конкурсів на отримання грантів, стипендій, а також ведуть роз'яснювальну роботу щодо специфіки організації міжнародного співробітництва та обміну персоналом в інноваційній сфері;

10) стимулювати повернення вчених з-за кордону шляхом гарантування працевлаштування за фахом, забезпечення гідних умов та оплати праці й можливостей кар'єрного зростання.

Державна політика відіграє ключову роль у стимулюванні інноваційної діяльності, формуванні, відтворенні та збереженні інноваційного людського капіталу. Широкий спектр пріоритетів держави у сфері інноваційного розвитку має враховувати основні тенденції інноваційного ринку, розвиток його інфраструктури, світову кон'юнктуру та сприяти об'єднанню зусиль усіх зацікавлених сторін з накопичення інноваційного людського капіталу, створення, виробництва та поширення інновацій.

Список використаних джерел

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів (17 червня 2009 р.) [Електронний ресурс] / Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920
2. The Human Capital Report 2013 / K. Schwab (Executive Chairman). – Geneva : World Economic Forum, 2013. – 574 p.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році : [стат. зб.] / [відп. за вип. О. О. Кармазіна]. – К. : Держстат України, 2014. – 314 с.
4. The Global Competitiveness Report 2012-2013 / K. Schwab (Ed.). – Geneva : World Economic Forum, 2013 – 545 p.
5. Шестакова О. 70 процентов наших студентов хотят уехать на работу за границу [Электронный ресурс] / О. Шестакова // Комсомольская правда в Украине. – 2012. – 24 января. – Режим доступа : <http://kp.ua/life/321368-70-protsentov-nashykh-studentov-khotiat-uekhat-na-rabotu-za-hranytsu>
6. Студенти – образ майбутнього: Міжнародне дослідження 2011 / Київський інститут проблем управління імені Горшеніна. – К. : ТОВ «Компанія ВАІТЕ», 2011. – 36 с.
7. Еремін Д. Информационные технологии в Украине: Колосс на глиняных ногах [Электронный ресурс] / Д. Еремін // Инфокульт Украина. – 2013. – 30 октября. – Режим доступа : <http://dou.ua/lenta/articles/it-in-ukraine/>
8. The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation / ed. by S. Dutta, B. Lanvin ; Cornell University, INSEAD, World Intellectual Property Organization. – Geneva : WIPO, 2013. – 417 p.
9. 2014 Global R&D Funding Forecast [Electronic resource] / J. Wadsworth (ed.) // Battelle and R&D Magazine. – 2013. – 12.09. – Retrieved from : www.rdmag.com
10. Science and Engineering Indicators 2014 / National Science Foundation. – Arlington VA, 2014. – 600 p.

References

1. Committee on Science and Education of Supreme Council of Ukraine (2009, June 17). Stratehiya innovatsiynoho rozvytku Ukrayiny na 2010-2020 rr. v umovakh hlobalizatsiynykh vyklykiv [Strategy of innovative development of Ukraine for 2010–2020 in terms of global challenges]. Retrieved from <http://kp.ua/life/321368-70-protsentov-nashykh-studentov-khotiat-uekhat-na-rabotu-za-hranytsu> [in Ukrainian].
2. Schwab, K. (Ed.). (2013). *The Human Capital Report 2013*. Geneva: World Economic Forum.
3. The State Statistics Service of Ukraine (2014). *Naukova ta innovatsiyna diyal'nist' v Ukrayini u 2013 rotsi [Research and Innovation Activities in Ukraine in 2013]*. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Schwab K. (Ed.). (2013). *The Global Competitiveness Report 2012-2013*. Geneva: World Economic Forum.
5. Shestakova O. (2012, January 24). 70 protsentov nashikh studentov khotyat uyekhat' na rabotu za granitsu [70 percent of our students want to go abroad to work]. *Komsomol'skaya pravda v Ukraine – Komsomolskaya Pravda in Ukraine*, pp. 3. Retrieved from <http://kp.ua/life/321368-70-protsentov-nashykh-studentov-khotiat-uekhat-na-rabotu-za-hranytsu> [in Russian].

Людський капітал інноваційної діяльності: проблеми підготовки, залучення й утримання талантів

- Gorshenin Kyiv Institute of Management. (2011). *Studenty – obraz maybutn'oho (Mizhnarodne doslidzhennya 2011) [Students – image of the future (International Study 2011)]* Kyiv: VAITE [in Ukrainian].
- Yeremin, D. (2013, October 30). *Informatsionnyye tekhnologii v Ukraine: Koloss na glinyanykh nogakh [Information technologies in Ukraine: Colossus with feet of clay]. Infopul's Ukraina – Infopulse Ukraine.* Retrieved from <http://dou.ua/lenta/articles/it-in-ukraine/> [in Russian].
- Dutta, S., & Lanvin, B. (Eds.). (2013). *The Global Innovation Index 2013. The Local Dynamics of Innovation*, Geneva: WIPO.
- Wadsworth, J. (Ed.). (2013, October 9). 2014 Global R&D Funding Forecast. *Battelle and R&D Magazine.* Retrieved from : www.rdmag.com
- National Science Foundation (2014). *Science and Engineering Indicators 2014.* – Arlington VA.

Ilich L. M. Human capital of innovative activity: challenges of training, recruitment and talent retention.

The article is devoted to the study of problems of human capital development for the needs of innovative activity in Ukraine. Ukraine has sufficient scientific and technical potential for ensuring sustainable international cooperation in research and innovation. However, establishment and enabling environment for development of human capital of innovative activity is a critical and explains low indicators of social protection and security, social mobility, unfavourable environment for talent development, disadvantages for the protection intellectual property.

For years, Ukraine was characterized by high levels of academic training. According to the number of highly qualified specialists per person, Ukraine is not inferior to developing European countries. Ukraine has a very powerful academic school and ranks first in the number of developers in Eastern and Central Europe. Ukraine is one of the most powerful countries in the area of technical sciences and has a strong capacity of the IT technologies. At the same time, through the underdevelopment of domestic innovation system, lack of financing science, weak ability of introduction of new technologies Ukraine is a donor of high profile specialists for many countries such as Russia, Israel, Poland, Germany, USA, Canada, India and others.

Today innovative activity in Ukraine is in stagnation. Despite the fact that the state has developed network of scientific institutions and powerful scientific potential, it still lags behind developed countries by indicators of financial providing innovative activity, development of innovation market and its infrastructure, intensity introduction of innovations in economics. The main obstacle is: imperfection state innovation policy, absence an effective innovation development strategy, low technical level of production, lack of lending and insurance of innovation sector, absence incentives to innovative activity and poor material security innovation.

Ukraine should create an environment for the production and spread of innovation where investors, entrepreneurs and highly qualified specialists will be protected and motivated for self-realization. Human development as a potential driver of scientific, technical and social innovation should become one of the major state priorities. The measures to ensure sustainable development of human capital of innovative activity in Ukraine are proposed in the article.

Key words: human capital, innovation, brainpower, 'brain drain', competitiveness.

Ильич Л. Н. Человеческий капитал инновационной деятельности: проблемы подготовки, привлечения и развития талантов.

Изучены проблемы развития человеческого капитала инновационной деятельности в Украине. Исследованы позиции Украины в мировых рейтингах по человеческому капиталу и инновациям. Доказано, что Украина имеет достаточный научно-технический потенциал для обеспечения устойчивого международного сотрудничества в инновационной сфере. Показано, что созданию благоприятной среды для развития человеческого капитала инновационной сферы препятствуют неразвитость внутреннего рынка инноваций, недостаточное финансирование науки, низкий уровень социальной защиты и безопасности, отсутствие благоприятной среды для привлечения талантов, несовершенство правовой базы для защиты интеллектуальной собственности. Предложены пути обеспечения устойчивого развития человеческого капитала инновационной деятельности в Украине.

Ключевые слова: человеческий капитал, инновации, инновационная деятельность, научные кадры, «отток талантов», конкурентоспособность.

Ільїч Людмила Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу соціальних проблем ринку праці Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України (e-mail: ilyich_l@meta.ua).

Надійшло 18.11.2014 р.